

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Мая Сотирова Сотирова

относно дисертационен труд на тема:

Формиране на екологична култура чрез обучението по предмета „Човекът и природата“ в начален етап на основната образователна степен“

за придобиване на образователна и научна степен „Доктор”,

област на висше образование: 1. Педагогически науки,

професионално направление: 1.2. Педагогика,

Софийски университет „Св. Климент Охридски”,

Факултет по педагогика, катедра Дидактика

Автор: Галина Петрова Василева

Научен ръководител: проф. д-р Бончо Господинов

1. Данни за автора на дисертацията

Прочитът на професионалната биография на Галина Василева оставя усещането за посветеност на мисията Учител, мотивация за растеж, самовзискателност и институционална свързаност. Последното за мен е впечатляващо и все по-рядко явление, като се имат предвид предизвикателствата на съвременния свят, в контекста на които като че ли се приема за по-ценен опитът, придобит в по-широк спектър професионални позиционирания, отколкото опитът само в едно работно поле. Професионалната идентичност на Галина Василева се формира от дългогодишния ѝ опит като начален учител в 119 СУ „Акад. Михаил Арнаудов“. В това практикуване с отдаденост се поражда необходимостта от непрекъснато професионално усъвършенстване (кандидатът има 2 специализации и 14 педагогически квалификации), в него се връщат придобитите нови компетентности, за да се осмислят, верифицират и остойността в педагогическото взаимодействие. Представеното дисертационно изследване на Галина Василева е ценно именно

поради тази силна свързаност с педагогическата практика – като пре-осмисляне на опита, като методическо ревизиране и иновиране с визия за по-добро преподаване и по-активно и успешно учене.

2. Дисертационен труд

Разполагането на темата на дисертационния труд в проблемното поле на екологичното образование и възпитание на учениците несъмнено предопределя нейната актуалност и перспективност. Едновременно с това то задава определени очаквания за съвременна, модерна интерпретация и подход към проблематиката – не само предвид на неспирния десетилетия наред изследователски интерес към нея и безспорните традиции и постижения в тази сфера, но най-вече поради все по-острата нужда от трансформация на колективното съзнание по посока на по-силна свързаност с природата и основано на ценности устойчиво развитие. В тази връзка фокусът в изследването върху етапа на началното училищно обучение е същностно важен, особено в контекста на глобалните екологични предизвикателства, които ще трябва да преодоляват децата от новото поколение до края на XXI век.

Дисертацията е в обем от 223 страници, от които 145 страници основен текст. Логично структурирана е в увод, три глави, заключение, библиография, приложения. В *уводната част* на дисертационния труд Галина Василева очертава екологичните проблеми и предизвикателства, коментира ги не само в глобален, но и в национален план, и на тази основа поставя някои дискуссионни въпроси във връзка с обучението по Човекът и природата в началния образователен етап – по отношение на хорариума на учебния предмет, учебното съдържание и начина на представянето му в учебниците, знаниецентристкия подход в преподаването и ефектите му върху активността и ангажираността на учениците. Концептуализацията на изследването стъпва на личния педагогически опит и се изгражда с ясното намерение за конструиране и апробиране на ефективен съвременен модел за формиране на екологична

култура у учениците в начална училищна възраст чрез обучението по Човекът и природата.

Теоретичното проучване, представено в *първа глава*, разполага изследователския проблем в дискурса на еволюцията на възгледите в екологичното познание. От позицията на идеите за свързаността на биосферата и ноосферата се изясняват ключовите понятия в изследователското поле (екологично съзнание, екологична етика, екологична култура), отношенията между тях, съдържанието и структурата на екологичната култура. По мое мнение опитът за съвременна интерпретация на понятието екологична култура би бил по-убедителен чрез по-категоричното му обвързване с компетентностния подход в образованието, което би разкрило повече методологически и методически изследователски перспективи.

Ценен в методологически план е фокусът във *втора глава* върху особеностите в процеса на формиране на екологична култура през призмата на възрастовите особености в познавателното развитие и ценностното израстване на малките ученици. Анализът на съвременната концепция за екологично образование в началното училище отчита интердисциплинарната му свързаност не само с гражданското, здравното и интеркултурното образование, но и с всички образователни направления, акцентира върху възпитателните аспекти на екологичното образование и го разглежда в контекста на неговата интегративност, непрекъснатост и отвореност. В този контекст като че ли по-силно изпъкват ограниченията на предметно-центрираната методика и Галина Василева основателно разширява обхвата на дидактическия инструментариум, доближавайки го по този начин до концепцията за отворено образование. Според мен тази изследователска стратегия, която е концептуално разгърната и технологично операционализирана на няколко равнища в представения авторски модел за формиране на екологична култура, е перспективна, особено с оглед на широките възможности за инвариантни методически решения.

Моделът е с конструктивистки дизайн, инструментариумът е богат, всяко от четирите равнища (мотивационно-ценностно, познавателно, дейностно, рефлексивно) е разгърнато като система от задачи, форми на работа, методи, средства, похвати, дейности, описани са резултатите от практическото им прилагане в реална учебна среда, представено е тематично разпределение с детайлно описание на всяка от реализираните дейности. Считаю, че този фундамент от апробиран в практиката, осмислен и споделен опит е безспорно достойнство на дисертационния труд и неоценим принос на Галина Василева към екологичното образование в началното училище.

Описаните в *трета глава* резултати от проведеното експериментално обучение с ученици от 4. клас в 119 СУ „Акад. Михаил Арнаудов“ потвърждават изследователската хипотеза за ефективността на модела. В края на формиращия етап е отчетена позитивна промяна по всеки от показателите за екологична култура – екологични знания, отношение към природата и практически умения на учениците за проучвателна и природозащитна дейност.

Цялостното впечатление от дисертационния труд е за висока професионална ангажираност с проблематиката и ясно изразена практико-приложна ориентация. Текстът е авторски, при позоваването е спазена академичната етика. За целите на дисертационното изследване Галина Василева е използвала 149 литературни източника на български, руски и немски език. В приложение от 60 страници са представени диагностичните тестове и снимков материал с продукти от дейността на учениците, включени в експерименталното обучение.

3. Научни приноси

Формулираните от автора приноси синтезирано отразяват постигнатото в изпълнението на поставените изследователски задачи. По отношение на теоретичната концептуализация на проблематиката с известни резерви приемам авторския характер на концепцията за екологично образование в началното

училище, с което не поставям под съмнение приноса на Галина Василева за систематизирането на схващания, подходи, политики, формиращи съвременната визия на образованието за устойчиво развитие. Практико-приложните приноси на дисертационното изследване са категорично заявени с разработения и апробиран авторски модел за обучение за формиране на екологична култура у учениците в начална училищна възраст чрез обучението по предмета Човекът и природата. Многообразните възможности за вариативност, които са заложи в него, разкриват широки перспективи за творческото му прилагане в училищната практика.

4. Заключение

В съдържателно отношение и като обем дисертационният труд отговаря на възприетите изисквания, както и на нормативните изисквания за придобиване на научни степени. На основание на това и на дадената по-горе обща положителна характеристика на научноизследователската дейност на докторанта, достойнствата на разработения дисертационен труд и оценката на приносните моменти в него давам своя положителен фон за присъждането на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност Теория на възпитанието и дидактика на Галина Петрова Василева.

Член на научно жури:

доц. д-р Мая Сотирова

София, 19 март 2025 г.